

Summary

Ketrar A. The grounds of coming of the obligations in copyright. — Article.

The grounds of creation of the obligations in copyright are analyzed in the article. Such concepts as transaction, the agreement, the compensation of harm are characterized separately.

Keywords: copyright, obligation, legal fact, author's contract, the compensation of harm.

УДК 347.721

А. Г. Пишна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. З розвитком технічних засобів набагато спрощено доступ, копіювання та використання об'єктів авторського права та суміжних прав. За таких умов правовласник просто не в змозі самостійно відстежити всі випадки використання результатів їх творчої діяльності та отримати належну винагороду. Складно з практичної точки зору укласти договір з правовласником кожному зацікавленому користувачеві. Відповідно до статті 45 Закону України «Про авторське право і суміжні права» суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть управляти своїми правами: особисто; через свого повіреного; через організацію колективного управління [1]. Організація колективного управління (організація колективного управління майновими правами) — організація, що управляє на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і не має на меті одержання прибутку. В сучасних умовах важко уявити реалізацію творцями належних їм прав без допомоги організацій колективного управління. Від ефективності діяльності організацій колективного управління, з однієї сторони, залежить реалізація творцями належних їм прав, в першу чергу права на отримання винагороди, з іншої сторони, буде забезпечено правомірне використання об'єктів авторського права та суміжних прав користувачами. Для того щоб організації колективного управління могли належним чином виконувати покладені на них функції, важливе значення має належне правове забезпечення їх створення та діяльності. При цьому у законодавстві має приділятися належна увага не лише порядку створення та діяльності організацій колективного управління, а й здійсненню ефективного контролю за дотриманням з їх сторони права як правовласників, які передали свої права в управління, так і користувачів. Зазначене обумовлює актуальність та важливе практичне значення дослідження.

Стан дослідження проблеми. Слід зазначити, що окремі аспекти створення та діяльності організацій колективного управління, здійснення ними захисту прав творців та їх правонаступників досліджувались у працях такі вчені, як Н. Абрамова, Т. Давиденко, А. Насадюк, Е. П. Рокічіолі, В. Троцька, О. Черкашина та ін.

Разом з тим комплексні дослідження правового статусу організацій колективного управління, правового регулювання створення та діяльності таких організацій за національним законодавством не проводились.

Метою статті є аналіз правового регулювання створення та діяльності організацій колективного управління за законодавством України та практики його застосування задля формулювання пропозицій із вирішення проблемних питань, які виникають при здійсненні управління авторськими та суміжними правами на колективній основі.

Основні положення. Спеціальним законодавчим актом, в якому визначено порядок створення та діяльності організацій колективного управління, є Закон України «Про авторське право і суміжні права» [1], у розділі 4 якого закріплено функції організацій колективного управління, умови здійснення управління правами тощо. Враховуючи, що у Законі встановлено лише загальні засади створення організацій колективного управління, детально процедура їх заснування визначена у підзаконних актах, а саме: Порядку обліку організацій колективного управління та здійснення нагляду за їх діяльністю, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 21 травня 2003 року № 311 [2], та Порядку визначення уповноважених організацій колективного управління, які здійснюватимуть збирання і розподіл винагороди (роялті) за використання опублікованих з комерційною метою фонограм і відеограм, і Змін до Порядку обліку організацій колективного управління та здійснення нагляду за їх діяльністю, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 22 грудня 2008 року № 1175 [3].

Відповідно до чинного законодавства організації колективного управління можуть здійснювати управління на двох підставах.

По-перше, за дорученням правовласника. На основі одержаних повноважень організації колективного управління надають будь-яким особам шляхом укладання з ними договорів невиключні права на використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

По-друге, за власною ініціативою. Відповідно до ч. 2 ст. 49 Закону України «Про авторське право і суміжні права» суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав, які не передали організаціям колективного управління повноважень на управління своїми правами, в тому числі щодо збирання винагороди, мають право вимагати від організацій колективного управління, які таку винагороду за використання їхніх творів і об'єктів суміжних прав зібрали, виплати цієї винагороди, а також вимагати вилучення своїх творів і об'єктів суміжних прав із дозволів на використання, які надаються організаціями колективного управління шляхом укладання договорів з особами, які використовують ці об'єкти.

На жаль, регулювання відносин, які виникають при здійсненні управління правами, не можна визнати ефективним та позбавленим недоліків.

В першу чергу слід звернутись до характеристики договорів, які укладаються при здійсненні управління авторськими та суміжними правами. У національному законодавстві договори, які укладаються організаціями колективного

управління, не виокремлено. Згідно зі ст. 49 Закону України «Про авторське право і суміжні права» умови договорів про використання прав, переданих в управління, повинні відповідати положенням статей 31–33 цього Закону. Однак звернення до змісту вказаних статей дозволяє виявити неузгодженість норм закону. Так, ст. 31 Закону «Про авторське право і суміжні права» регулює відносини, які виникають при укладанні договорів про передання (відчуження) авторських прав. Стаття 33 вказаного закону, окрім змісту договорів про передачу прав на використання творів, регулює відносини, які виникають при укладанні договорів авторського замовлення. Слід зазначити, що організації колективного управління не наділені повноваженнями на укладання ні договорів авторського замовлення, ні договорів про передання (відчуження) авторських прав. Не відносяться до договорів про відчуження авторських та суміжних прав також договори, які укладаються між організацією колективного управління та творцями (їх правонаступниками). У зв'язку з цим вважається недоречною вказівка про те, що договори, які укладаються організаціями колективного управління, мають відповідати ст. ст. 31–33 Закону України «Про авторське право і суміжні права». В Російській Федерації договорам, які укладаються організаціями колективного управління, приділено більше уваги. Так, відповідно до ст. 1243 Цивільного кодексу Російської Федерації організація з управління правами на колективній основі укладає з користувачами ліцензійні договори про надання їм прав, переданих їй в управління правовласником, на відповідні способи використання об'єктів авторських та суміжних прав на умовах простої (невиключної) ліцензії і збирає з користувачів винагороду за використання цих об'єктів [4]. Відповідно до Закону «Про авторське право і суміжні права» Республіки Молдова також передбачено, що організації колективного управління видають користувачам ліцензії на використання творів або об'єктів суміжних прав, управління правами відносно яких передано їм правовласниками або здійснюється в силу закону [5]. Враховуючи, що Цивільний кодекс України серед договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності виокремлює ліцензію та ліцензійний договір, вважається доцільним передбачити у Законі України «Про авторське право і суміжні права», що організації колективного управління укладають з користувачами ліцензійні договори на умовах невиключної ліцензії. Така норма сприяла б узгодженню положень чинного законодавства та відповідала сучасній практиці у сфері управління правами, яке здійснюють організації колективного управління.

Слід зазначити, що у проекті закону «Про колективне управління правами на твори, виконання, фонограми, відеограми» № 2451 від 07.05.2008 р. приділено більше уваги визначенню видів та суттєвих умов договорів, що укладаються організаціями колективного управління.

Так, відповідно до ст. 12 проекту організаціями колективного управління укладаються такі договори:

1) договори колективного управління правами, а саме:

а) договір колективного управління майновими правами, на твори, виконання, фонограми, відеограми, що укладається з установником управління;

б) договір колективного управління правом на отримання винагороди (правом на плату) за цим Законом, що укладається з вигодонабувачем;

2) договори на виплату і розподіл колективної винагороди, а саме:

а) договір надання дозволу на користування правами на репертуар організації колективного управління, що укладається з користувачем;

б) договір на виплату колективної винагороди за цим Законом, що укладається з користувачем;

3) договори згідно з частинами третьою, четвертою, абзацем першим частини сьомої статті 7 цього Закону;

4) договори згідно з абзацем другого частини четвертої статті 11 цього Закону.

Умови договорів колективного управління правами і договорів на виплату і розподіл колективної винагороди повинні бути однаковими для всіх установників управління, вигодонабувачів та всіх користувачів однієї категорії, з урахуванням способу, характеру, тривалості використання творів, виконань, фонограм, відеограм [6].

Вважається, що детальне регулювання укладання різних договорів, які можуть укладатись організаціями колективного управління, буде сприяти зменшенню спорів, які виникають щодо визначення змісту таких договорів та їх належного виконання.

Не менше проблем існує й у сфері здійснення управління авторськими та суміжними правами, які правовласником не передавались організаціям колективного управління. В даному випадку існує декілька проблем. По-перше, це відсутність плідної співпраці між організаціями колективного управління. Так, практиці відомі численні ситуації, коли користувачі уклали договори з ДП «Агентство з авторських та суміжних прав» та здійснювали виплату винагороди, а правовласники передавали в управління права іншим організаціям колективного управління. У край невигідному становищі за таких умов опинялись користувачі об'єктів авторського права, адже уповноважені правовласниками організації колективного управління подавали позови про припинення незаконного використання результатів творчої діяльності та відшкодування збитків. Внаслідок цього користувачам правомірність використання творів доводилось доводити у суді.

По-друге, це неправильне трактування організаціями колективного управління положень законодавства щодо використання об'єктів суміжних прав та укладання з користувачами договорів, на які вони не мають права.

Так, відповідно до ст. 43 Закону України «Про авторське право і суміжні права» допускається без згоди виробників фонограм (відеограм), фонограми (відеограми) яких опубліковані для використання з комерційною метою, і виконавців, виконання яких зафіксовані у цих фонограмах (відеограмах), але з виплатою винагороди, пряме чи опосередковане комерційне використання фонограм і відеограм та їх примірників. Збирання винагороди за використання фонограм (відеограм), що зазначені у частині першій цієї статті, і контроль за їх правомірним використанням здійснюються визначеними Державною службою інтелектуальної власності уповноваженими організаціями колективного

управління. Зібрані кошти розподіляються між організаціями колективного управління, які є на обліку в Установі, на основі договорів, які уповноважені організації укладають з усіма організаціями колективного управління. При цьому закон не вимагає укладання договорів, на підставі яких організація колективного управління надавала б право на використання опублікованих для використання з некомерційною ціллю фонограм, відеограм. Однак на практиці укладання таких договорів є поширеним, що не відповідає приписам закону.

Так, у 2011 році Державною службою інтелектуальної власності України винесено всеукраїнському об'єднанню суб'єктів авторських і суміжних прав «Оберіг» попередження про необхідність дотримання вимог законодавства з вимогою про припинення порушення законодавства у сфері суміжних прав. У попередженні про необхідність дотримання вимог законодавства Державної служби інтелектуальної власності України від 23 вересня 2011 року № 16-7/6927-С зазначено, що під час перевірки державними інспекторами з питань інтелектуальної власності суб'єкта господарювання (розважального комплексу) вилучено договір про виплату винагороди за використання творів, виконань, фонограм і відеограм, опублікованих без комерційної мети, способами публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації (далі — Договір), укладений між всеукраїнським об'єднанням суб'єктів авторських і суміжних прав «Оберіг» та зазначеним суб'єктом господарювання. Згідно із пунктом 1.1 Договору предметом Договору є організація згідно з ст. 48, 49 Закону України «Про авторське право та суміжні права» та пункту 2.3.2 статуту всеукраїнського об'єднання суб'єктів авторських і суміжних прав «Оберіг» надання платникові невиключного дозволу на виконання та/або публічний показ, та/або публічну демонстрацію на території України репертуару організації, збирання від платника винагороди за таке використання, здійснення її розподілу і виплату володільцям права згідно з Законом, а також здійснення контролю за правомірним використанням репертуару організації згідно з положеннями цього Договору. Відповідно до пункту 2.1 Договору репертуар організації — це сукупність творів, а також записаних виконань, фонограм і відеограм, опублікованих без комерційної мети, за які організація має право збирати винагороду.

Враховуючи відсутність майнових прав у виконавців, виробників фонограм (відеограм) стосовно дозволу чи заборони іншим особам публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації записаних виконань, фонограм і відеограм, опублікованих без комерційної мети, суб'єкти не можуть доручити зазначені права організації колективного управління згідно з частиною першою ст. 47 Закону. У свою чергу, організація колективного управління не має права збирати, розподіляти та виплачувати винагороду за дані види використання об'єктів суміжних прав [7].

Слід зазначити, що організація «Оберіг» оскаржила в судовому порядку зазначене попередження. Разом з тим позов задоволено не було, так як на момент звернення з позовом організація виконала вимоги, викладені у попередженні. Крім того, у постанові адміністративного окружного суду м. Києва зазначено про відповідність попередження вимогам законодавства про авторські та

суміжні права. Крім того, колегія суддів звернула увагу, що у постанові Вищого господарського суду України від 25 січня 2011 року у справі № 54/203 за позовом ТОВ «Воля-Кабель» до всеукраїнського об'єднання суб'єктів авторських і суміжних прав «Оберіг», м. Київ, про визнання недійсним договору та стягнення 3000 грн. зазначено, що Законом України «Про авторське право і суміжні права» встановлено, що лише для збирання винагороди (роялті) за використання фонограм і відеограм, опублікованих з комерційною метою, та контролю за їх правомірним використанням установою (центральним орган виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності) визначаються уповноважені організації колективного управління [8].

Таким чином, збір, розподіл та виплата винагороди всеукраїнським об'єднанням суб'єктів авторських і суміжних прав «Оберіг» за публічне виконання, публічний показ, публічну демонстрацію записаних виконань, фонограм і відеограм, опублікованих без комерційної мети, є порушенням законодавства України у сфері суміжних прав [7].

Як свідчать наведені приклади, допущення порушень законодавства організаціями колективного управління може призводити до суттєвого порушення прав та інтересів користувачів об'єктів авторських та суміжних прав.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки. В сучасних умовах діяльність організацій колективного управління є неодмінною умовою реалізації авторами належних їм прав, в першу чергу права на отримання винагороди за використання об'єктів авторського права та суміжних прав з комерційною метою. Разом з тим неналежне правове регулювання створення та діяльності організацій колективного управління на практиці призводить до грубих порушень прав та інтересів як авторів, так і користувачів. У зв'язку з цим потребують конкретизації положення законодавства про договори, які укладаються з організаціями колективного управління як з правласниками, так і користувачами. Крім того, враховуючи, що організаціями колективного управління допускаються помилки у трактуванні законодавства, слід приділяти більше уваги наданню рекомендацій та роз'яснень законодавства у сфері авторського права та суміжних прав Державною службою інтелектуальної власності України.

Удосконалення правового регулювання діяльності організацій колективного управління має важливе практичне значення, так як буде сприяти підвищенню ефективності управління авторськими та суміжними правами, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень у зазначеній сфері.

Література

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 13. — Ст. 64.
2. Про затвердження Порядку обліку організацій колективного управління та здійснення нагляду за їх діяльністю : Наказ Міністерства освіти і науки України // Офіційний вісник України. — 2003. — № 24. — ст. 1148.
3. Порядок визначення уповноважених організацій колективного управління, які здійснюватимуть збирання і розподіл винагороди (роялті) за використання опублікованих з комерційною

- метою фонограм і відеограм, і Змін до Порядку обліку організацій колективного управління та здійснення нагляду за їх діяльністю: наказ Міністерства освіти і науки України від 22 грудня 2008 року № 1175 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Гражданский кодекс Российской Федерации от 18.12.2006 № 230-ФЗ : [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.consultant.ru/online/>
 5. Об авторском праве и смежных правах: Закон Республики Молдова / [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.consultant.ru/online/>
 6. Проект закону «Про колективне управління правами на твори, виконання, фонограми, відеограми» № 2451 від 07.05.2008 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=32432
 7. Постанова Адміністративного окружного суду № 2а-16140/11/2670 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/22118117>
 8. Постанова Вищого господарського суду України від 25 січня 2011 року у справі № 54/203 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/13652073>

Анотація

Пишна А. Г. Правове регулювання діяльності організацій колективного управління. — Стаття.

У статті визначено правові засади діяльності організацій колективного управління. Визначено недоліки у регулюванні відносин, які виникають при здійсненні управління авторськими та суміжними правами організаціями колективного управління.

Ключові слова: організації колективного управління, контрольні повноваження, функції організації колективного управління, управління авторськими та суміжними правами.

Аннотация

Пишная А. Г. Правовое регулирование деятельности коллективного управления. — Статья.

В статье определен порядок деятельности организаций коллективного управления. Проанализированы проблемные вопросы, которые возникают при осуществлении управления авторскими и смежными правами организациями коллективного управления.

Ключевые слова: организации коллективного управления, контрольные полномочия, функции организаций коллективного управления, управление авторскими и смежными правами.

Annotation

Pyshna A. Legal regulation of activity of collective management organizations — Article.

The order of activity of collective management organizations is certain in the article. Problem questions which arise up during realization of administer copyright and related rights by collective management organizations are research.

Keywords: collective management organizations, control authority, functions of collective management organizations, copyright and related rights.